

KÁDEK ISTVÁN¹

A főiskolánkon folyó tudásátadás és képességfejlesztés illeszkedése a munkapiaci elvárásokhoz (A 2001-05 közötti időszakban végzett hallgatóink véleménye az EKF-en folyó képzés eredményességéről)

Bevezetés

Amint e kötet korábbi írásaiból már kiderült, az egri Eszterházy Károly Főiskola kutatócsoportja pályázati keretben vizsgálatokat végzett az észak-magyarországi foglalkoztatók diplomás munkaerő iránti igényéről, a diplomás pályakezdők régióbeli érvényesülési lehetőségeiről, munkahelyi beilleszkedésük tapasztalatairól. A kutatás alapvetően két irányban folyt: vizsgálat tárgyává tette a diplomásokkal szembeni vállalati elvárásokat, másrészt pedig elemezte a pályakezdők (főiskolánk volt hallgatóinak) véleményét, a munkakezdés során szerzett benyomásait.

A vizsgálatnak ez utóbbi vonulata széleskörű felmérésen alapult: főiskolánkon 2001-2005 közötti időszakban, nappali tagozaton végzett 1000 hallgatót kérdeztünk meg. 43 kérdéses kérdőívünkkel az oktatás és a gazdasági szféra kapcsolatrendszerét kívántuk elemezni, pontosabban azt vizsgáltuk, hogy az észak-magyarországi régióban hogyan valósul meg ez a kapcsolatrendszer, milyen a két szféra „illeszkedése”, mely pontokon a legerőteljesebb az inkongruencia (ezt itt most nem ágazati értelemben véve, hanem azt vizsgálva, hogy a gazdaság elvárásai és a felsőoktatás tudás- és képességfejlesztő tevékenysége hol illeszkedik a legkevésbé). ²

Kutatásunknak nagyon fontos része volt ez, hiszen a főiskola működésének eredményességét alapvetően minősíti az a tény, hogy milyen mértékben képes „jól illeszthető” felkészítést adni hallgatóinak; munkapiaci érvényesülésüket mennyire segíti; hol vannak azok a pontok, ahol rövid távon is javítható – megfelelő beavatkozásokkal – a képzési kimenet eredményessége. Hallgatóink a feltett kérdésekkel kapcsolatban életpályájuk alakulására vonatkozó tényeket, és – részben – értékelő véleményeket közöltek. Az „ítélet-alkotás” szubjektív

¹ Kádek István PhD, főiskolai tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Gazdaságtudományi Intézet

² A kutatás módszereiről lásd Papanek [2007a] cikkét.

mozzanatait nem tudtuk kikerülni, úgy véljük azonban, hogy a jelentősebb számú, azonos irányba „húzó” véleményalkotásnak is fontos magyarázó és tényfeltáró ereje lehet, annál is inkább, mivel ezek az ítéletalkotások objektív élethelyzeteken alapulnak.

Vizsgálatunk fő kérdése az volt, hogy a főiskolai oktatás által kifejlesztett kompetenciák, képességelemek milyen mértékben hasznosulnak a munka világában. A vizsgálatban kettős megközelítést és több szempontot érvényesítettünk. Először „pozitív” megközelítést alkalmaztunk: amit az intézményi tanulmányok során indíttatásként kapott és önmaga számára kifejlesztett a hallgató, az mennyire bizonyult használhatónak, értelmesnek és fontosnak – az eddigi tapasztalatok alapján. A munkáltató és volt hallgatónk szükségesnek értékeli-e ezeket a képesség-elemeket?

Ezután „negatív” oldalról közelítettünk: melyek azok az elvárt, szükséges képességelemek, amelyeket nem tudott kifejleszteni a hallgató (mert az intézmény nem inspirálta erre; illetve mert akkor eleve nem tűnt fontosnak / szükségesnek)? Melyek azok a képesség-elemek, amelyek eddig nem hasznosultak (és hosszabb távra előretekintve sem látható értelmük)?

Kis kérdésekkel, sokszor közvetett következtetésekre módot adó tájékoztatóval közelítettünk, s az apró kockák mozaikjából igyekeztünk összerakni a válaszokat.

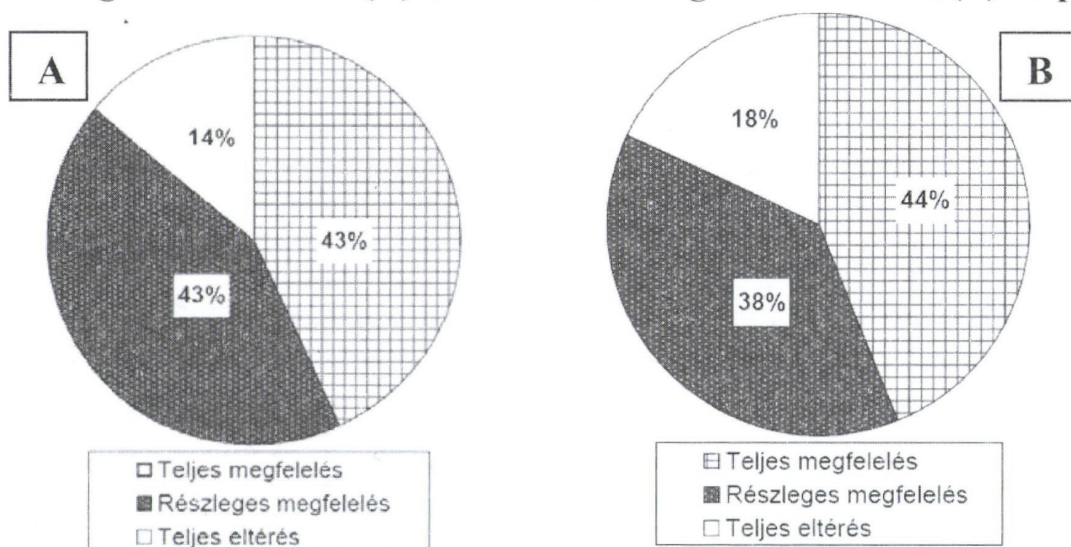
Az elvégzett tanulmányok és a munkatevékenység

Vizsgálatunkban először arra voltunk kíváncsiak: volt hallgatóink munkatevékenysége mennyiben felel meg annak a felkészítésnek, amit intézményünkben kaptak? Ehhez először azt tudakoltuk: jelenleg milyen jellegű tevékenységet végeznek volt hallgatóink? 14 tevékenységtípust adtunk meg válaszadóinknak, de a kérdést részben nyitottá tettük egy további, „egyéb, éspedig” kategória megjelölésével. Többféle tevékenység is megjelölhető volt egyidejűleg, így a 330 fő válaszadó 569 tevékenységet jelölt meg. A válaszok teljesen az előzetesen várt „profil” szerint alakultak: az oktatás volt a legtöbbször említett tevékenységforma (a válaszadók 43%-a, 330 fő közül 142 jelölte meg ezt a tevékenységet az általa végzett munkafeladatok között). Gyakran előfordul (a válaszolók 28%-ánál) a közelebbről meg nem határozott adminisztratív tevékenység, és – a válaszolók gazdasági végzettségét és ilyen irányú pályaaorientációját jelezve – a „kapcsolat az üzleti partnerekkel”, illetve a „pénzügyi-számviteli tevékenység” megjelölés (az előbbi 19%-nál, az utóbbi a válaszolók 17%-ánál). Az „egyéb” kategóriában adott 53 válasz is illeszkedik a korábbiak-

hoz, inkább csak kibontja, részletezi a felsorolt tevékenységeket. Igazán meglepőnek csak négy válasz tekinthető, mivel ezek valóban távol esnek főiskolánk profiljától: „mérnöki tevékenység”; „egészségügy”, „elektronikai rendszerek szerelése” és „gépészeti tervezés”.

Ezek után fontos kérdés: hogyan ítélik meg válaszadóink: az általuk ellátandó feladat megfelel-e a főiskolán tanultaknak? Erre a kérdésre 343-an válaszoltak (14-en hagyták ki ezt a kérdést). Az IGEN és a RÉSZBEN válaszok aránya közel megegyező, kerekítve 43-43%. Egyértelmű „nem”-mel 49-en válaszoltak (ez 14%). Hasonló (némileg rosszabb) illeszkedést mutat a munkaerő-piaci igényekhez egy újabb, 2006-os³ felmérés: itt a „nem”-ek aránya 18%, a „részben” válaszok aránya 38%, a teljes illeszkedést jelző válaszok aránya pedig 44%. (A válaszadók száma azonban ez esetben kisebb volt: 2006-ban erre a kérdésre 102 fő válaszolt. 2006 végén az akkor választ beküldő megkérdezettek közül még igen sokan nem tudtak, illetve akartak válaszolni erre a kérdésre: összesen 173 válaszlap érkezett be, tehát a kérdést „kihagyók” száma 71 fő volt).

1. ábra: A főiskolán tanultak és az ellátandó feladat összhangja a 2001-2005 között végzettek válaszai (A) és a 2006-ban végzettek válaszai (B) alapján

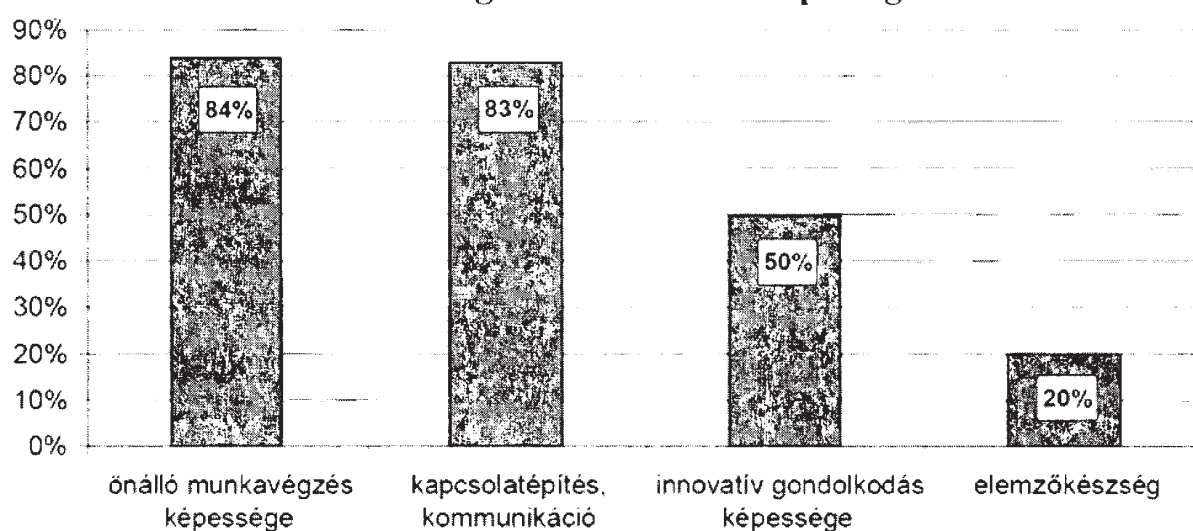

Forrás: saját szerkesztés

³ Az Eszterházy Károly Főiskola rektora, dr. Hauser Zoltán rendelkezése szerint, a főiskolán a 2005/06. tanév végén végzős nappali tagozatos hallgatóink körében – kísérleti jelleggel – pályakövetéses vizsgálat indult el. 2006 novembere és 2007 februárja között elektronikusan, illetve postai úton igyekeztünk végzett hallgatóinkat elérni. E vizsgálatok részletes elemzése még nem készült el, de a gyorsjelentések rendelkezésre állnak. (Lásd Nagy Mária, [2006], [2007].) A fentiekben idézett adatok azokból származnak.

Fontosnak tartottuk azt is megtudakolni: a főiskola kellően felkészítette-e hallgatóit arra, hogy a munkahely speciális, csak ott megtanulható ismeret- és képesség-elemeit el tudják majd sajátítani. Röviden: alkalmazkodó-képessé, az új helyzetekhez való hozzáidomulást megoldókká formálta-e hallgatóit? Ennek kiderítése érdekében megkérdeztük: mekkora erőfeszítésbe tellett igazodni a speciális elvárásokhoz, egyáltalán képesek voltak-e elsajátítani a munkahelyi speciális ismereteket? Megnyugtató, hogy a 337 válaszoló közül senki nem nyilatkozott úgy, hogy abszolút képtelen lett volna megbirkózni a speciális elvárásokkal. A válaszadók 55%-a esetében (184 fő) ez a „betanulási” folyamat kifejezetten könnyen ment, a többiek, összesen a válaszadók 45%-a nagy munkával, nehezen, illetve sok küszködéssel (42%+1%+2%), de azért az elvárt határidőre megbirkózott ezekkel a feladatokkal.

2. ábra: A leginkább használt képességek

Forrás: saját szerkesztés

A főiskolán folyó oktató tevékenység megítélését segítheti annak ismerete, hogy melyek azok a képességek, amiket a megkérdezettek leginkább használnak munkájuk, jövedelemszerző tevékenységük során. A válaszok gyakoriságát tekintve mindenképpen „**az önálló munkavégzés képessége**” bizonyult a legfontosabbnak. A válaszadó volt hallgatóknak (itt most 335 főnek) igen nagy része, közel 84%-a jelezte ennek a képességnek a használatát. Majdnem ugyanennyien, a válaszolók 83%-a szerint a „**kapcsolatépítés, kommunikáció**” is igen fontos, elvárt képesség, a „**harmadik helyezett**” pedig az „**innovatív gondolkodás képessége**” (168 említés, ez 50% a válaszadók arányában).

További, fontos tudás- és képesség elemek még a következők: „**konkrét, tárgyi tudás**” (a válaszolók 47%-a említette), „**az új ismeretanyag gyors elsa-**

játításának képessége” (42%), továbbá a **„jó stressztűrő képesség**”, valamint az **„emberismeret**” (egyenként 34-34% körüli értékkel). Felbukkant az **elemző-készség** említése is, bár némileg meglepő módon ezt a válaszolóknak már csak 20%-a jelölte. Figyelmet fordítottunk az „egyéb” címszó alatt megjelenő szöveges válaszokra: a felsorolásban a **nyelvismeret** és az **informatikai ismeretek** említése szerepel többször.

Keresztelemzés is készült: megnéztük, hogy a jelenlegi beosztás szerint mi a leginkább használt képességelem. (A 335 válaszoló a beosztások szerint így oszlott meg: beosztott 285 fő, középvezető 36; felsővezető 3; saját vállalkozásnál tevékenykedő pedig 11 fő.) A **„kommunikációs képesség” mindegyik kategóriában az első helyen szerepel, a leggyakrabban említett képesség.** A beosztottak a „konkrét tárgyi tudás”-t említik másodikként leggyakrabban. A középvezetőknél az említések gyakorisága szerint a „kommunikációs képesség” és „az új ismeretanyag elsajátításának képessége” azonos gyakorisággal áll az első helyen (61-61%). Ebben a kategóriában a második helyen szintén holtverseny van: „a jó stressztűrő képesség” és a „feladatok és feladatrendszerek lényeges elemeinek gyors felismerése” egyformán gyakran említett képesség (36-36%). Kiemelésre kívánczik még, hogy **a saját vállalkozásnál tevékenykedőknél** a „kommunikációs képesség” mellett a „konkrét tárgyi tudás” is ugyanolyan gyakorisággal szerepel (64-64%). Ebben a kategóriában a következő leggyakrabban emlegetett képesség az **emberismeret** (55%).

Felmérésünk imént idézett eredményei összecsengnek más hazai és külföldi elemzések tanulságaival. Ez utóbbiak is azt bizonyítják, hogy a munkaerőpiac nem csak a szaktudást értékeli. „... a frissdiplomások elhelyezkedésében, jövedelmében nem pusztán a diploma, hanem más...kompetenciára vonatkozó tényezők is szerepet játszanak. Egyes információk szerint az a kép rajzolódik ki, hogy a frissdiplomások elhelyezkedési esélyeit néhány olyan kompetencia (nyelvtudás, informatikai tudás, kommunikációs készség) növeli, amelyet a jelentősebb foglalkoztatók az idősebb korosztály esetében hiányolnak ...”⁴

Külföldi tapasztalatok is idézhetők. A Der Spiegel című német hetilap 2006. dec. 11-ei számában beszámol egy kutatásról, melyet német frissdiplomások körében végeztek. A kutatók megállapították, hogy nemcsak tudáselemek, hanem személyiségjegyek is elősegítik a munkaerő-piaci érvényesülést, az úgynevezett „soft skills: a jó fellépés, csapatszellem, kommunikációs képesség”.⁵

⁴ Györgyi [2004]; Az idézett megállapítást a szerző a Figyelő 2003. december 18-ai számából vette át, a „Nem reménytelen” c. írásból.

⁵ A hivatkozott német felmérést Csekei [2007] cikkében idézi.

Saját kutatásunk másik vonulata, a vállalati megkérdezés is szolgáltatott tanulságokat a pályakezdő diplomásoktól elvárt felkészültséget, képességeket illetően. Többnyire ebben a „metszetben” is hasonlóak a tapasztalatok. Például a fiatal diplomások elemzési képességét gyengének minősítették; érdekes módon ezt az érintettek kevésbé fontos képességként kezelték, úgy tűnik, nem ismerték fel az erre irányuló elvárás intenzív jellegét.

Összehasonlításként érdemes itt még idézni néhány sort abból a közel-múltban készült felmérésből, amit Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, pályakezdő diplomások körében végeztek. Idézzük: „Felmértük azoknak az *ismereteknek és készségeknek* a körét és fontossági sorrendjét is, amelyek a pályakezdők véleménye szerint *a sikeres karrier megvalósításához szükségesek*. Ezek a következők voltak:

- **idegen nyelvek ismerete 87% szerint,**
- **kreativitás 76% szerint,**
- **kommunikációs készség 76% szerint,**
- **számítástechnikai ismeretek 72% szerint,**
- **kapcsolatteremtő készség 62% szerint,**
- **pénzügyi ismeretek 38% szerint”.⁶**

A sorrendben ugyan van eltérés, de a felsorolás lényegében ugyanazokat az elemeket tartalmazza, mint az általunk felmért kompetencia-lista.

Visszatérve saját felmérésünkhöz: nagy odafigyelést érdemel kérdőívünk egyik válaszlehetősége. Ezt így fogalmaztuk: „nincsenek olyan ismeretek és képességek, melyeket főiskolai tanulmányainból hasznosítanék”. A kérdőívek feldolgozásakor megdöbbenve kellett szembesülnünk azzal a ténnyel, hogy 6 fő válaszoló ezt a megfogalmazást jelölte be. Ezek szerint ők jelenlegi munkahelyükön semmit nem tudnak hasznosítani abból (sem az ismeretanyag, sem a képességek tekintetében), amit a főiskolán elsajátítottak, kifejlesztettek. Másra lett volna szükség. Más kellett volna, de ők azt egyáltalán nem kapták meg.

Izgalmas és súlyos kérdéshez vezet ez át bennünket: mit nem adott meg a főiskola nekik – és persze, a többi megkérdezettnek. Ezt rendkívül fontos tisztázni, hiszen életképes javaslatok csak ennek ismeretében születhetnek. Az elemzés következő részében ennek kiderítésére teszünk kísérletet.

⁶ Lásd: *Kakukné* [2003] tanulmányát, 7-8.o.

A főiskola által adott felkészítés megítélése „negatív” oldalról

Akik semmit nem használnak az itt tanultakból

Összesen 6 végzett hallgató nyilatkozott úgy, hogy főiskolai tanulmányaikból semmit nem tudtak/tudnak hasznosítani munkájuk során. Noha e hat válaszadó az összes nyilatkozó 2%-át sem teszi ki (1,68%), mégis, érdemes közelebbről „megismerkednünk” velük, hogy a szükséges tanulságok – ha vannak – levonhatók legyenek. Négyen gazdálkodási szakos közgazdászként végeztek főiskolánkon, ketten tanárok: egyikük matematika, másikuk angol szakos.

Noha a főiskolán tanultakat közvetlenül hasznosítani egyáltalán nem tudják, a főiskola mégis megfelelő alkalmazkodóképességet alakított ki náluk, mivel a munkakörük által igényelt speciális ismereteket mindannyian elsajátították; ketten nehezen, nagy munkával, négyen azonban nagyon könnyen. Némileg meglepő az az egybehangzó nyilatkozatuk, hogy nem várt elvárásokkal egyikőjük sem találkozott munkahelyén. Karrierterveik úgy jellemezhetők, hogy a többség magasabb pozícióba szeretne kerülni, egy valaki pedig saját vállalkozást szeretne létrehozni. Karriercéljaik elérése érdekében ketten kapcsolatba kívánnak lépni Karrierirodánkka. Főiskolánkat a többség azért választotta annak idején tanulmányai helyszínéül, mert a közelben lakott (6-ból 4 válasz). Ketten válaszoltak szövegesen arra a kérdésre, hogy melyek azok az ismeret- és képességelemek, amiket nagyon hiányoltak a főiskolai képzésből, pedig ezekre nagy szükség lenne: **a tárgyalóképesség, a prezentációs képesség fejlesztése, valamint a vállalkozások működtetésének napi, gyakorlati kérdései.** Ezek figyelemre méltó észrevételek, feltétlenül összevetendők majd a többi nyilatkozó ilyen jellegű megállapításaival. Ugyanakkor némileg megnyugtató lehet, hogy a problémák ellenére hatuk közül senki sem tartja nagyon rossz döntésnek az egri főiskola választását. Rossz döntésnek is csak egy fő. Hárman jó döntésnek, egy válaszoló pedig a legjobb döntésnek!

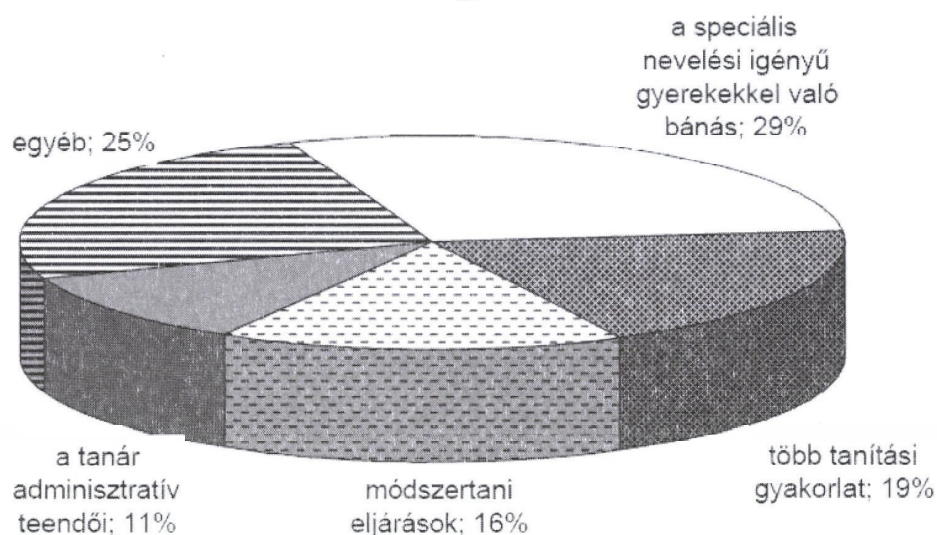
Amire még szükség lett volna

Már az előbbieken is szóba kerültek olyan tudás- és képesség-elemek, amiket nagyon hiányoltak hallgatóink a főiskolai képzésből. Erről nyílt kérdésben kértünk mindenkitől véleményt, és természetesen, nem csak ez előbbi „hatok” válaszoltak erre a kérdésre. Összesen 174-en adtak szöveges választ. Ezeket nagyon alapos elemzésnek vetettük alá. Először két csoportba osztottuk a megállapításokat: külön elemeztük a jelenleg iskolában dolgozók, illetve a

jelenleg nem oktatási intézményben tevékenykedők válaszait (jelenleg iskolában dolgozik a válaszadók közül 85 fő – 49%; nem oktatási intézmény a munkahelye 89 főnek – 51%). Mindkét csoporton belül megnéztük, hogy a válaszadók milyen szakon végeztek. A válaszokat alapos tartalomelemzésnek vetettük alá, az azonos, vagy hasonló (egymással rokonítható) válaszok gyakoriságát megállapítva. Mindezek alapján a következő megállapítások tehetők.

Nézzük először az iskolában (oktatási-nevelési intézményben) dolgozók válaszait. Közülük (a 85 főből) heten nem tanári szakon végeztek; a többiek (78 fő) tanári diplomát szereztek intézményünkben.

3. ábra: A hiányolt tudás- és képességelemek (a válaszok megoszlása) iskolában dolgozók esetében

Forrás: saját szerkesztés

A megfogalmazott, leírt válaszok 83 jól azonosítható, értelmezhető elemet tartalmaztak. A válaszokat csoportosítva, a legnagyobb elemszámú „halmaz” olyan megjegyzéseket tartalmaz, melyek szerint **hallgatónk nem kaptak kellő felkészítést a speciális nevelési igényű gyerekekkel való, megfelelő bánás, törődés megvalósításához**. Ebben a csoportban szerepel a fegyelmezési problémák megoldására való felkészítetlenség, illetve a konfliktuskezelés hatékony módszereinek hiányát panaszoló néhány megállapítás is. (Összesen 24 megjegyzés, az összes, értékelhető 83 válaszelem 29%-a.)

Ugyancsak nagyon sok megjegyzés vonatkozik a **tanítás gyakorlati vonatkozásainak** nem megfelelő mértékű kipróbálására, begyakorlására (16 megjegyzés – 19%).

Még több, még **elmélyültebb szak módszertani képzést** szorgalmaz 13 válasz (16%).

Kilencen írják egybehangzóan, hogy a **tanár adminisztratív feladataival, valamint az oktatást érintő jogszabályi „környezettel”** alaposabban **meg kellene ismertetni a tanárjelölteket**. Ez a halmaz is az összes megjegyzés több, mint tíz százalékát teszi ki (11%).

E megjegyzések alapján kimondható: a hamarosan meginduló, új rendszerű, tanári mesterképzés megfelelő elmozdulásokat tartalmaz a jelenlegi gyakorlattól. Hiszen a vonatkozó jogszabályok szerint jelentősen növekedni fog a szak módszertani képzés szerepe, és kiterjed a tanítási gyakorlati idő is – egy teljes féléven át fognak a tanárjelöltek összefüggő iskolai tanítási gyakorlatot végezni. Ez idő alatt nyilván a tanár adminisztratív feladatait is módjuk lesz jobban megismerni. A megjegyzések rámutatnak arra is, hogy a jövőben a tanárjelöltek felkészítésében nagyobb súllyal kell megjeleníteni tanügyigazgatási jellegű ismereteket, valamint a pedagógiai modulban igen nagy teret kell szánni a speciális nevelési igényű gyerekekkel való bánásmód problémáinak. Ez annál is inkább fontos, mivel ezeknek a tanulóknak az oktatása-nevelése integrált módon folyik, tehát nem elegendő az, ha a pedagógusoknak egy szűk csoportja nyer csak felkészítést a velük való foglalkozás szakszerű megvalósítására. Ennek a fajta felkészítésnek minden tanárjelölt oktatásában szerepelnie kell!

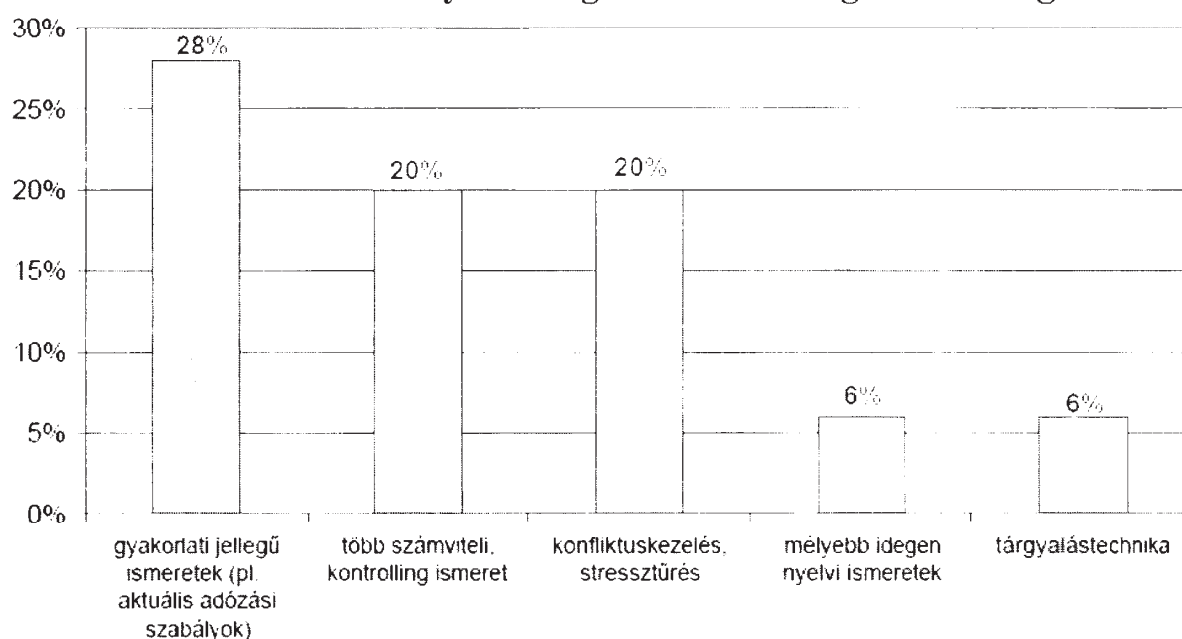
A 89 nem oktatási intézményben dolgozó válaszadó megoszlása a következő volt: pénzintézetnél dolgoznak 10-en, kereskedelmi cégnél 21-en, szolgáltató jellegű intézménynél 51-en és termelő vállalkozásnál 7-en. Ami a végzettségüket illeti: 36-an közgazdász végzettségűek, a többiek (53 fő) tanárok, illetve kommunikáció-, könyvtár-, vagy szociálpedagógia szakosak. Mivel az e csoportba tartozók „sokkal közelebb vannak” a gazdaság világához, mint a korábban vizsgáltak (az oktatási intézményekben dolgozó társaik), itt – némileg önkényesen – egy olyan szétválasztást alkalmaztunk, hogy külön elemeztük a közgazdász hallgatók válaszait, és a többiekét.

Vizsgáljuk meg először: mit hiányoltak a közgazdász-hallgatók képzésük során? Végzett közgazdászaink leginkább **gyakorlati jellegű ismereteket** hiányoltak tanulmányaikból (ide értve az adózási jellegű ismereteket is), összesen 10 ilyen jellegű észrevétel érkezett, ez azt jelenti, hogy a válaszadók 28%-a „panaszolta fel” ezt a hiányt.

Még több, még elmélyültebb **számveteli és kontrolling** ismeretet hiányol 7 válaszoló (a nyilatkozók közel 20%-a). Ugyanennyien hiányolják a team munkához nélkülözhetetlen képességek (a **konfliktuskezelés**, a **stressztűrés**, hatékony **kommunikáció**) kialakítását, helyzetgyakorlatokon keresztül történő

elmélyítését. A többi válasz már nagyon szóródik, de fel-felbukkan a még **mélyebb idegen nyelvi ismeretek** szükségességének hangsúlyozása, illetve egy-két esetben a **tárgyalástechnika** tanításának igénye is.

4. ábra: A hiányolt tudás- és képességelemek (az említések gyakorisága) nem oktatási intézményben dolgozók – volt közgazdász hallgatók

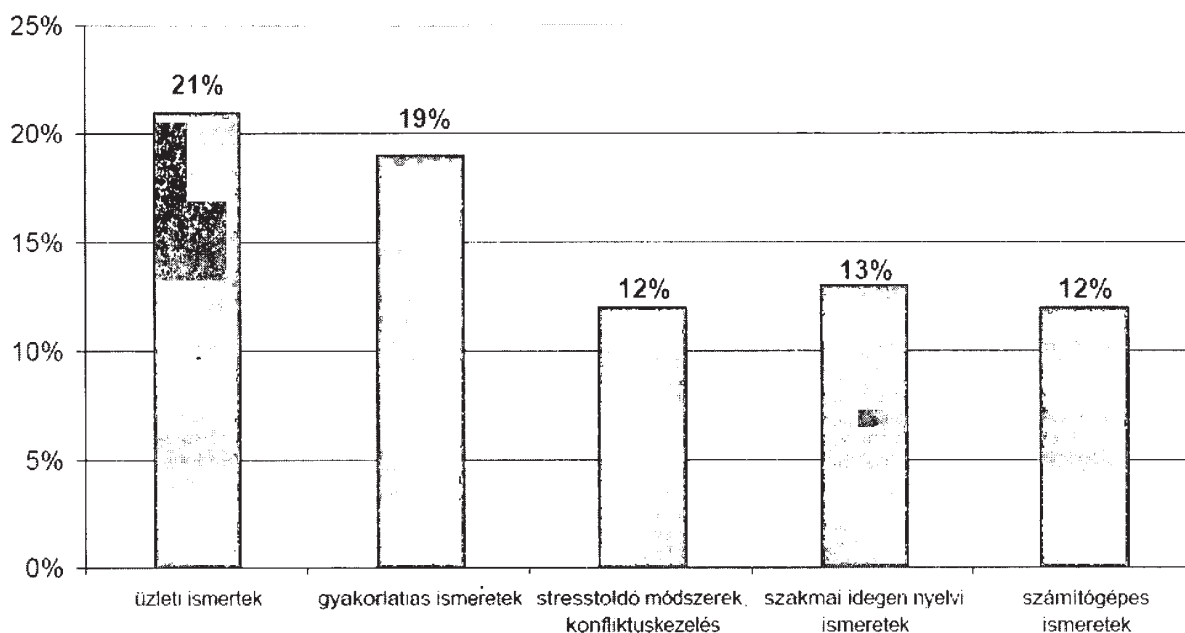
Forrás: saját szerkesztés

Az 53 fő nem közgazdász végzettségű volt hallgatónk elsősorban az **üzleti ismereteket** hiányolja (11 fő, a válaszolók 21%-a). Ez érthető, hiszen munkájuk révén döntően gazdasági ügyekkel foglalkoznak, viszont annak idején nem erre nyertek felkészítést. Ebből levonható az a következtetés, hogy a nem közgazdász hallgatók körében propagálni kell – szabadon választható tantárgyként – a gazdasági alapismeretek, vagy még inkább: a vállalkozási alapismeretek felvételét, egyáltalán a vállalkozói szemlélet és érzék kialakítását. Hiszen nagy valószínűséggel kerülhetnek olyan élethelyzetbe, amikor ezeknek az ismeretköröknek és képességeknek hasznát vehetik. (E pályázat keretében kifejlesztésre került egy olyan 80 órás – intenzíven is oktatható – tananyag, amely a nem közgazdasági indíttatású fiatalokat is eredményesen bevezeti az üzleti élet világába. Akár ez is meghirdethető lenne nyár eleji, vagy koraőszi, 10-12 napos intenzív rövid program formájában. (Papanek [2007b])

Folytatva a válaszok elemzését: a **gyakorlatias ismereteket** ez a csoport is hangsúlyozottan igényli (10 válasz – 19% a válaszadók számára vetítve); s ugyancsak hasonlóan a közgazdászokhoz, a **stresszoldó módszerek, konfliktus-**

kezelő technikák gyakoroltatását ez a csoport is igényként fogalmazta meg (6 megjegyzés, 11%). Eltérés a közgazdászokhoz képest, hogy ebben a csoportban erőteljesebben jelentkezik a **számítógépes ismeretek igénylése** (itt is 6 megjegyzés – 11%), továbbá az **idegen nyelv** (szaknyelv) tanulás nagyobb mértékben (7 megjegyzés – a válaszolók 13%-a). Nyilván az magyarázza mindezt, hogy a nem közgazdász hallgatóknál mind az informatikai képzés, mind az idegen nyelvi képzés szűkebb terjedelmű, és értelemszerűen nem az üzleti tartalmakra irányuló, noha jelenlegi munkájuk inkább ezt igényelné. Ezek az észrevételek is figyelemfelkeltőek lehetnek a választható tanegységek kínálatának alakításakor.

4. ábra: A hiányolt tudás- és képességelemek (az említések gyakorisága) nem oktatási intézményben dolgozók – nem közgazdász hallgatók

Forrás: saját szerkesztés

A hallgatók által adott „hiánylista” feltűnő egyezőséget mutat több országos felmérés megállapításaival (Diplomával a munkaerőpiacon [2006], Foglalkozási-szakmaszerkezeti előrejelzés 2015-re [2007]). De feltűnő az egyezés azoknak az interjúknak a tanulságaival is, melyek e kutatás keretében készültek vállalatok, intézmények vezetőivel. Az interjúalanyok egybehangzóan állapították meg, hogy **a pályakezdő diplomások gyakorlati ismeretei és készségei elégtelenek. Miközben elméleti felkészültségük többnyire jónak mondható, kommunikációs készségük alacsony szintű, konfliktustűrő képességük gyenge. Gond van a team-munkával, és sok esetben a pontossággal, megbízhatósággal is.**

Amire nem számítottak

Kérdőívünk egy másik helyén azt kérdeztük meg volt hallgatóinktól, hogy munkájuk kezdetén találkoztak-e nem várt, meglepő elvárásokkal? Érdemes az itt leírt válaszokat is elemezni, mert közvetve ez is jelezheti a főiskolai képzés esetleges hiányait, gyenge pontjait. Összesen 60 fő adott szöveges választ, ebből 31-en oktatási intézménynél kezdték annak idején tevékenységüket (26-an tanári diplomával rendelkeznek, hárman szociálpedagógusok, ketten kommunikáció szakosok). 29 fő kezdte tevékenységét nem oktatási intézménynél, közülük 11 fő tanári végzettségű, a többiek (18 fő) nem tanári diplomával rendelkeznek.

Az iskolában munkát kezdők leginkább azt találták szokatlan elvárásnak, hogy olyan tantárgy tanítására, illetve olyan pedagógiai tevékenység végzésére (pl.: iskolai ünnepség megszervezése; nehezen kezelhető gyerekek tanítása; „problémás” szülőkkel való kapcsolattartás, stb.) is kötelezték őket, amire a főiskolán kellő felkészítést nem kaptak (kilenc fő válasza említett ilyen eseteket). Ezen túlmenően említették még (témánként 2-3 esetben), hogy meglepő volt számukra a túlóráztatás; a pályázatírásba, illetve pályázati programok lebonyolításába való bekapcsolás; valamint prezentációk készíttetése. Ezeken a válaszokon valóban érdemes elgondolkodni, mert utalhatnak hallgatóink hiányos felkészítésére, illetve személyes naivitásukra. Ugyanis az imént felsorolt, általuk meglepőnek talált feladatok többsége nem mondható szokatlannak egy oktatási intézmény életében. Az iskolai rendezvények szervezése, a pályázatírás, pályázati projekt menedzselése, vagy a sajátos nevelési igényű tanulókkal való foglalkozás egy iskolában mindennapos feladat; a modern oktatás része a prezentációk, számítógépes diasorozatok készítése és alkalmazása is. E tevékenységekre fel kell készíteni a leendő tanárokat.

A túlóráztatás, mint szokatlan feladat, a másik, nem oktatási intézménynél munkát kezdő csoportnál is felbukkant. Közgazdász végzettségű volt hallgatók jelezték, hogy elvárták volna tőlük a munkahelyen az alkalmazandó nyomtatványok ismeretét (legyen ez tanulság a közgazdász hallgatók gyakorlatait vezető tanár kollégáknak). Ugyancsak körükből származik (s naivitásra vall) az a „csodálkozó megjegyzés”, miszerint önálló munkavégzést, és felelősségvállalást vártak el! (Ugyan, mi mást vártak volna...?!)

A gazdasági jellegű tevékenységet kezdő, de nem közgazdász végzettségű volt hallgatóink érthetően több, általuk szokatlannak érzett, „nem várt” elvárással találkoztak. Igen jól kifejezi ezt egyikük nyilatkozata: „valamelyest az egész munkakör ismeretlen volt számomra”. Ők értelemszerűen pénzügyi,

pályázatírási, szervezési ismereteket hiányolnak, az ilyen jellegű elvárások „érték őket váratlanul” és felkészületlenül. Mindebből számunkra ismét az a tanulság adódik, hogy rövid, gyakorlatias, üzleti jellegű választható programjainkat propagálnunk kell a nem közgazdász hallgatók számára.

A főiskola választására irányuló döntés, és ennek utólagos értékelése⁷

A főiskolai oktatás eredményességét, az intézményünkkel szembeni elégedettség mértékét közvetett módon az is jelzi, hogy hallgatóink annak idején miért éppen ezt az intézményt választották tanulmányaik helyszínéül; illetve: utólag hogyan értékelik az intézményünk választására irányuló, egykori döntésüket.

Kérdőívünkben először a főiskola választására irányuló döntés motívumát próbáltuk kideríteni. Az erre irányuló kérdésben hét válaszlehetőséget kínáltunk fel a kitöltőknek, de lehetővé tettük a saját válasz megfogalmazását is. A válaszadók 26 %-a az „ide vettek fel” választ adta. Jelentős még (23 %) azon válaszadók aránya, akik egri, vagy Eger közeli lakhelyükkel indokolták főiskolánk választását. A válaszok mennyiségét nézve dobogós helyezést ért el a „főiskola jó híre miatti” választási szempont is, amely – természetesen – nagyon kedvező főiskolánkra nézve (kerekén 50 válaszadó jelölte meg ezt – 14%). A földrajzi szempontok jelentősége azért fontos, mert célszerű ismerni a volt és – reményeink szerint – leendő „fogyasztók” elérhetőségét.

Azonos gyakorisággal jelentek meg a kérdőíveken a „csak itt hirdették meg az általam megpályázni szándékolt szakot” (11 %) és a „rokonai, baráti, ismeretségi körben ajánlották ezt a főiskolát” (11 %) válaszok. Ez utóbbi érték azt jelzi, hogy bár a szájreklám hatása nem kiemelkedő, de nem is elhanyagolható. A város szerepe, hangulata kissé már kevésbé jelentős egy felsőoktatási intézmény kiválasztása esetén, hiszen a válaszadók 9 %-a karikázta ezt a lehetőséget. Amiatt, hogy a bártátja/házastársa is ide jelentkezett csak kevesen, mindössze 5 fő (a válaszolók nem egészen 1,5%-a) adta be ide jelentkezését. (A válaszadók valamivel több, mint 4%-a fogalmazott meg a fentiektől eltérő indokokat.)

A válaszadók által szerzett diploma eredményét figyelembe véve az mondható el, hogy a közepes és jó minősítéssel végzettek esetében az „ide vettek fel” válasz a legjellemzőbb. A jeles eredménnyel végzők közül azok száma jelentős, akik a közelben laknak.

⁷ Az e témakörhöz kapcsolódó válaszok elemzését Turóczy Gabriella végezte el.

Érdeemes megvizsgálni, hogy akik az intézmény jó híre miatt jöttek ide, azok mely szakon szereztek diplomát. 50 fő válaszolta, hogy ezen ok miatt jött Egerbe tanulni. Közöttük ugyanolyan részarányt képviselnek a gazdálkodási, mint a magyar nyelv és irodalom szakon végzettek. Picivel lemaradva, de még mindig jelentős az angol nyelv és irodalom szakon végzettek számaránya a főiskolát a jó híre miatt választók csoportjában.

Mindezek után vizsgáltuk meg azt, hogyan értékelik volt hallgatóink jelenleg (tehát végzésük után néhány évvel) azt a korábbi döntésüket, hogy a mi főiskolánkat választották tanulmányaik helyszínül. Ötfokozatú skálán kellett osztályozniuk a választási döntést. Erre a kérdésre 6 fő nem adott választ. A 351 válaszoló között 1 olyan hallgató volt, aki elégtelenre értékelte korábbi döntését. 9 fő, azaz a válaszadók 2 %-a adott elégséges „osztályzatot” erre a döntésre. 17% azon diplomát szerzettek aránya, akik közepes értékelést adtak a korábban meghozott döntésükre.

Legjelentősebb azok aránya (46%), akik „jó”-ra értékelték az Eszterházy Károly Főiskola választására irányuló döntésüket. Jelentős, bár csekélyebb (35%) azon válaszadók véleménye, akik jeles minősítést adtak intézmény-választási döntésükre.

Ha összefüggést akarunk keresni arra vonatkozólag, hogy a különböző szakon végzettek és az általuk hozott döntések között milyen összhang van, akkor a következő megállapításokat tehetjük.

A döntésüket elégségesre értékelők között találunk gazdálkodási, kommunikáció, informatikus-könyvtáros, angol nyelv és irodalom és matematika szakon végzetteket.

A közepes értékelést adók között jelentős arányban vannak jelen a gazdálkodási, a német nyelv és irodalom és a magyar nyelv és irodalom szakon diplomát szerzettek.

A legnépesebb csoportban (tehát azok között, akik 4-esre értékelték a főiskola választására irányuló döntésüket) minden szokról találunk hallgatókat (igen jelentős ebben a csoportban a gazdálkodási szakon végzettek aránya, azonban figyelembe kell vennünk, hogy a mintában ez a szak a legszámosabb, tehát az ő nagyarányú jelenlétük felül-reprezentáltságuk következménye is!).

A könyvtár-informatika és angol nyelv és irodalom szakon végzettek között a legtöbben jeles osztályzattal értékelték az egri főiskola választását.

Ha a válaszadók jelenlegi beosztása szerint vizsgáljuk ezt a „visszatekintő” értékelést, a következők állapíthatók meg. A válaszadók 85%-a beosztottként dolgozik, nagyobb részük jónak minősítette az egri főiskola választására irányuló döntést.

Középvezetőként a válaszolók 11%-a dolgozik, akik között viszont jelentős azok aránya, akik jeles osztályzattal értékelték az egri főiskola választását.

Azon válaszadók, akik jelenleg felsővezetőként dolgoznak (3 fő), mindenki jelesre minősítette az egri intézmény választását.

A saját vállalkozásnál tevékenykedők esetében jelentős a korábbi döntésüket „jó”-ra értékelők száma.

Az előbbieket vizsgálhatjuk más irányból is. Mint már szó volt róla, a három felsővezető „ötösre” értékelte az egri főiskola választására irányuló döntését. Az „átlag-osztályzat” tekintetében a középvezetők következnek 4,28-as értékeléssel. Ezután következnek a beosztottak a maguk 4,19-es átlagosztályzatával, végül a saját vállalkozásuknál tevékenykedők, akik kereken négyesre minősítették a főiskolánk választására irányuló döntésüket. Összességében 4,2 a válaszolók átlagosztályzata, amiből arra lehet következtetni, hogy a főiskola elvégzése után is jónak minősítik azt a döntésüket, hogy a mi intézményünket választották. Ennek alapján megfogalmazható lehet az a megállapítás, miszerint **megfelelő stratégiai cél lehet a jelenlegi oktatási színvonal megtartására irányuló törekvés.**

Néhány következtetés

Volt hallgatóink előbbieken bemutatott vélekedése több következtetés megfogalmazását teszi lehetővé. Mindenekelőtt következik a fentiekből a képzés gyakorlatorientáltságának fokozása. Ez jelenti az egyes tanegységek tartalmi megújítását, de a szakmai gyakorlatok rendszerének teljes átalakítását, a hallgatók „üzemi” tevékenységének tartalmi előkészítését is. Kialakíthatók javaslatok a tantárgyi kínálat módosítására, és a szakstruktúra változtatására is. (E javaslatok részletes megfogalmazása azonban nem e cikk feladata, itt csak jelezzük az ezirányú indítást.)

Alkalmazott oktatási módszereink is megújítandók, és kiegészítendőek olyan elemekkel, amelyek révén a hallgatók önálló, illetve kis team-ekben történő munkavégzése, valamint prezentációs készségük fejlesztése valósul meg. (Széles körben kell alkalmazni azt a módszert, amit a neveléstudományi szakemberek projekt-pedagógiának neveznek: kijelölt team több héten át önállóan kutat, elemez valamely jelenséget, majd eredményeikről megadott időpontban beszámolnak a csoport egészének, nyilvános vitában védve meg álláspontjukat.)

Végezetül fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a főiskolán folyó oktatás átfogó szemléletváltására is szükség van. Arra nevezetesen, hogy ne „egyes” ismereteket oktassunk, ne „bizonyos” képességek megerősítését gyakoroltassuk,

hanem valóban kompetencia-fejlesztést végezzünk, tehát a szó átfogó értelmében vett „**hozzaértést**” **alakítsuk ki**, amennyire csak lehet, **a szakma jó színvonalú végzésére, és az értelmiségiként való tudatos létre készítsük fel hallgatóinkat**. Összekapcsolódó, átfogó kompetencia-rendszerben kell tehát gondolkodnia minden oktatónak. A kompetencia-fejlesztésben együtt kell működnie a köz- és felsőoktatásnak, az egyes egyéneknek, a munkaadóknak és a társadalom egészének is. Ugyanakkor azonban – mint ahogyan ezt egy tanulmány szerzői kollektívája megállapítja – „az sem biztos, hogy minden igényelt kompetenciára fel kell készíteni a munkavállalót. Elképzelhető, hogy érdemesebb a munkaadókat olyan munkakörnyezet kialakítására készíteni, amely adott kompetenciákat (pl.: stressztűrés, „nagy munkabírás”) nem, vagy a jelenleginél kisebb mértékben igényel.” (Berde et al. [2006], 15.o.) A kompetencia-fejlesztés tehát több oldalú kötelezettség. Az oktatási intézmények feladata, hogy alkalmazkodjanak a gazdasági szféra által igényként megfogalmazott elvárásokhoz, a gazdasági szféra felelőssége viszont az, hogy ezek az elvárások reálisak, egy élhető (és nem önkizsákmányoló magatartásra inspiráló) munkakörnyezet feltételei, kihívásai legyenek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERDE Éva – CZENKY Klára – GYÖRGYI Zoltán – HÍVES Tamás – MORVAY Endre – SZEREPI Anna [2006]: Diplomával a munkaerőpiacon. FKI, Budapest.
- CSEKEI László [2007]: Pályakezdő diplomások helyzete Németországban Országos Felsőoktatási Információs Központ, jan. 15. www.felvi.hu (letöltve: 2007. 02.13.)
- Foglalkozási-szakmaszerkezeti előrejelzés 2015-re [2007]. Készítette a 3K CONSENS IRODA kutatócsoportja (Kutatásvezető: Dávid János).
- GYÖRGYI Zoltán [2004]: Friss-diplomás fiatalok a munkaerőpiacon. Educatio I., Budapest.
- KAKUKNÉ Katona Ágnes [2003]: Pályakezdő diplomások elhelyezkedési esélyei és lehetőségei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. www.ofakht.hu
- NAGY Mária [2006]: Pályakövetéses vizsgálat az Eszterházy Károly Főiskolán, I. szakasz – Gyorsjelentés.
- NAGY Mária [2007]: Pályakövetéses vizsgálat az Eszterházy Károly Főiskolán, II. szakasz – Gyorsjelentés.

PAPANEK Gábor [2007a]: A felsőfokú végzettségűek „tudás-vagyona” és a munkaerő-piaci igények Észak-magyarországon című kutatás célja, módszerei. Megjelent: A diplomás pályakezdők szakmai beilleszkedése Észak-Magyarországon. Líceum Kiadó.

PAPANEK Gábor (szerk.) [2007b]: Gyakorlati vállalkozási ismeretek. PR-EDITOR KFT.